

pořadí jsou ničeny nejdůležitější objekty nepřítele a hlavní úderná uskupení jeho vojsk. Potom vlastní vojska zahajují střetný boj, sražení současně, nebo postupně.

Současný přechod do střetného boje, sražení je výhodnější. Zabezpečí silný počáteční úder, který může rozhodující měrou ovlivnit jeho výsledek. Nevýhodou jsou zvýšené možnosti ničení nahromaděných sil. Jde o účinky vysoce přesných zbraní, které nepřítel pravděpodobně použije na soustředěná vojska ve výchozích prostorech, za přesunu i rozvinování.

Postupné zasazování sil a prostředků do střetného boje, sražení vede k vyšší kvalitě. Jde o výhody rozptýlení, menší zranitelnosti, větší možnosti manévru, využití krycích vlastností terénu. V postupném spojení výhod manévru, palby a pohybu se zvyšuje i síla úderu. Střetný boj v důsledku toho nabývá dynamičtějšího charakteru.

V obou variantách zasazení vojsk do střetného boje, sražení se nepřítel bude snažit ovlivnit výsledek i tím, že bude zasazovat volné druhé sledy a zálohy přisunuté z jiných úseků fronty. V takovém případě je třeba přijímat účinná opatření k jejich okamžitému ničení ještě na přístupech k prostorům jejich zasazení. Současné vysoká tempa přiblížení vlastních vojsk vytvářejí další předpoklady k zmaření jejich organizovaného zasazení.

Střetný boj, sražení v rámci obranné operace bude pravděpodobně důležitou součástí ničení nepřítele. Proto je účelné v operačním umění dále prohlubovat vědomosti a získávat nové poznatky z tohoto nejsložitějšího druhu útočné činnosti v obranné operaci. Problém nabývá na závažnosti také proto, že střetným bojem, sražením lze v řadě případů vytvořit předpoklady ke splnění cílů obranné operace. Protože jde o problematiku v praxi uplatňovanou, ale v teorii vojenského umění jen málo rozpracovanou, je nanejvýš žádoucí k problému vést diskusi i na stránkách vojenského odborného tisku.

Generálmajor doc. Ing. Václav Roučka, CSc.

ORGANIZACE A VEDENÍ OBRANY V HORSKÉM A ZALESNĚNÉM TERÉNU

Specifické, fyzikálně geografické a klimatické podmínky hor mají vliv na bojovou činnost vojsk, použití jaderných a konvenčních zbraní i na volbu způsobů bojové činnosti.

Zvláštní podmínky si vynucují od velitelů a štábů organizovat speciální opatření k zabezpečení bojové činnosti vojsk, zvláštnosti jejich přípravy a zabezpečení bojovou technikou, dopravními prostředky se zvýšenou průchodností terénu.

Charakteristickými pro horské a lesnaté podmínky bude existence horských hřbetů, silné členitý a těžko průchodný terén, značná pokrytost lesy, malý počet komunikací, horské řeky, svéráznost podnebí, zvláštnosti půdy, možnost lavin (zvláště při použití jaderných zbraní), omezující vliv hor na práci rádiových a radioreléových stanic, prostředků radiotechnického i zvukového průzkumu a další.

Horský a zalesněný terén má řadu **zvláštností**, které podstatně ovlivňují bojovou činnost vojsk. Jsou to zejména:

- velká členitost i pokrytost terénu a množství těžko průchodných překážek,
- četné dominující výšiny, které umožňují výhodné vedení paleb a pozorování,
- omezený počet cest a ztížené možnosti pohybu po nich a objízdek zatarasovaných úseků.

Jihozápadní příhraniční prostor ČSSR vyplňují rozsáhlé hřbety a lesní masivy Českého lesa a Šumavy, které jsou překonatelné většinou jen po silnicích nebo lesních cestách. Pohyb vojsk terénem je umožněn pouze v omezené míře. Šířka vhodných terénních úseků na jednotlivých přechodech dosahuje zhruba jen jednoho kilometru.

Vlastní **pohoří Šumava** je překročitelné z území NSR pouze na pěti přechodech, z nichž jen dva mají výkonné silnice (Beyerish Eisenstein – Železná Ruda, Freyung – Strážný). Jeho překonání navíc zhoršuje v jihozápadní části, v úseku asi 30 km širokém, údolní nádrž Lipno a ve střední části, na horním toku řeky Vltavy, slatě.

Český les je na našem území obtížněji průchodný než na západoněmecké straně, neboť je více zalesněn a svahy jsou relativně méně přístupné. Pro jeho překročení je možné využít celkem devíti přechodů, avšak pouze tři mají výkonnou silnici. Ostatní přechody mají komunikační místního významu nebo žádné.

Proto je třeba počítat při zaujetí obrany v těchto podmínkách s řadou zvláštností, i když typičtější pro boj v horském a zalesněném terénu je pohoří Šumavy než prostor Českého lesa.

Na příkladu vševojskové armády, která může přecházet do obrany v takovýchto podmínkách, chci **poukázat na některé složitosti**, které by měli velitelé a štáby zvažovat.

Vševojsková armáda může v sestavě frontu přecházet do obrany v horském a zalesněném terénu předem, k odrazení nepřátelského útoku na začátku války nebo po zahájení válečné činnosti v rámci frontové obranné operace nebo i následné útočné operace. Přechod do obrany může být organizován **mimo dotyk s nepřítelem** nebo také za přímého dotyku s ním, v prvním sledu, na směru, kde je soustředěno hlavní úsilí frontu nebo na dalším směru.

Cíl obrany vševojskové armády v horském a zalesněném terénu bude vycházet z obecného cíle obrany – zmařit nebo odrazit útok nepřítele, který je v převaze, způsobit mu ztráty a vytvořit potřebné předpoklady k přechodu do útoku. V závislosti na podmínkách může být cílem obrany v horském a zalesněném terénu odrazení nebo zastavení útoku nepřítele, vyčerpání jeho sil, udržení důležité čáry a prostorů, získání času a ušetření sil a prostředků pro přechod do protíutoku, pokračování v útoku nebo pro přechod do útoku na jiných směrech.

V závislosti na množství sil a prostředků, které jsou k dispozici, úloze vševojskové armády v operaci frontu, cíli obrany, možnostech nepřítele, významu směru a podmínkách terénu, může mít vševojsková armáda při obraně v horském a zalesněném terénu ve svém **bojovém složení tři až pět především motostřeleckých divizí**. Budou-li k dispozici, mohou být do sestavy armády začleněny i útvary a svazky speciálně vycvičené k vedení bojové činnosti v horách. Vševojskové armádě může být **přiděleno** i více útvarů nebo jednotek vojskového letectva nebo proti obvyklým podmínkám **vyděláno** větší letové úsilí vojskového, zejména dopravního letectva.

Bude zapotřebí zvažovat i některé změny v organizaci motostřeleckých a tankových divizí typu 90 při jejich činnosti v obraně. **Motostřelecká divize v organizační struktuře 1990**, i když je v ní začleněno o 27 tanků a 16 děl méně, má celkově zvýšený bojový potenciál v porovnání s nynější motostřeleckou divizí o 6 až 9 %, v závislosti na typu tanků. **Zvýšení bojového potenciálu** bylo dosaženo zařazením většího počtu děl větší ráže, zvýšením počtu protitankových prostředků a zejména přezbrojením 90 obrněných transportérů na 104 kusy BVP. O třetinu **vzrostla protitankovost obrany** a zvýšil se dosah dělostřelecké palby. Vzhledem k těmto změnám bojového potenciálu myslím, že není nutné měnit platné taktické normy. I nadále je třeba předpokládat, že motostřelecká divize bude v obraně využívána především k vedení boje v hlavním pásmu obrany.

U tankové divize v organizační struktuře 1990 se snížil počet tankových pluků na dva, ale v tankových plucích se zvyšuje počet praporů o motostřelecký prapor, který nahrazuje motostřeleckou rotu.

Tyto změny představují sice **snížení bojového potenciálu divize o 20 %**, který přesto však zůstává o 6,5 % větší než bojový potenciál motostřelecké divize 90. Snížení potenciálu je dáno především zmenšením počtu tanků (o 103) a děl (o 27). Na druhé straně je však nutné vidět, že se **čtyřnásobně zvyšuje počet protitankových prostředků, zvyšuje se počet BVP i bojové možnosti dělostřelectva.**

Myslím, že v obraně je výhodné využít **tankových divizí typu 90** především k vedení boje v druhém pásmu obrany nebo armádním pásmu obrany a k vedení protiúderu. Snížení bojového potenciálu nemá podstatný vliv na možnosti úspěšně bránit obranné pásmo divize široké 20 až 30 km. Snížení počtu pluků má však za následek potřebu změnit strukturu obrany divize.

Je účelné, aby na směru hlavního úderu nepřítele vedla tanková divize obranu s učeněnou bojovou sestavou do dvou sledů, v užším pásmu a zaujímala 3 až 4 obranná postavení. Na druhém směru může vést obranu v širším pásmu, připravit a zaujmout 2 až 3 postavení s bojovou sestavou v jednom sledu, se vševojskovou zálohou. Při protiúderu, k dosažení požadované převahy, je zapotřebí, aby vedla útok v pásmu širokém do 10 až 12 km.

Organizace, uspořádání obrany bojové možnosti, způsob činnosti vojsk i bojové použití zbraní a techniky v horském a zalesněném terénu jsou výrazně ovlivněny terénními podmínkami obranného pásma, především vlivem členitosti a pokrytosti terénu.

Při přípravě obranné operace bude mít proto velký význam praktická činnost velitele a vedoucích funkcionářů velitelství a štábu vševojskové armády u podřízených velitelů a přímo v terénu. To umožní konkrétně vyhodnotit podmínky obranného pásma, vzít v úvahu jejich zvláštnosti na různých směrech, poskytnout pomoc podřízeným při přijetí rozhodnutí pro plnění stanoveného úkolu a stanovit nejvýhodnější uspořádání obrany i způsob ničení nepřítele.

Podmínky terénu při přípravě rozhodnutí pro obranu v horském a zalesněném terénu je třeba **vyhodnocovat s ohledem na:** určení možných směrů výhodných pro útok nepřítele a jejich kapacity, výchozích prostorů a možných prostorů rozmístění nepřátelských prostředků jaderného napadení a ostatních palebných prostředků, přístupových cest k obraně, skrytých prostorů před pozorováním a chráněných proti palbám dělostřelectva a protitankových prostředků, možných prostorů vysazení nepřátelských vzdušných výsadků, směrů činnosti obcházejících odřadů a možnosti manévru nepřátelských sil a prostředků na jiné směry, výhodných čar a prostorů pro organizaci obrany, průběhu jejího předního okraje a jednotlivých pásem, prostorů, jejichž udržení má rozhodující význam pro odolnost a celistvost obrany, prostorů ničení nepřítele, výhodných úseků a pásem zatarasování, prostorů rozmístění a čar rozvinutí druhého sledu i záloh, možnosti uskutečnění skrytého manévru a vhodných směrů k protiúderu, prostorů bojového rozmístění raketového vojska, palebných postavení dělostřelectva, prostorů bojových sestav vojska protivzdušné obrany, skrytého a chráněného rozmístění míst velení a týlu.

Přitom je nezbytné zvažovat i změny, ke kterým může dojít v důsledku meteorologických podmínek i vedení bojové činnosti, jako např. sesuvy půdy, zaplavení roklí, údolí řek apod.

Při organizaci obrany v horském a zalesněném terénu v závislosti na charakteru dolin, horských hřbetů, přechodů a soutěsek, jejich polohy a průběhu vzhledem ke směru možného útoku nepřítele, **může vševojsková armáda organizovat obranu podél horských hřbetů**, napříč přechodů přes horské hřbety nebo napříč horských hřbetů, údolí a náhorních plošin.

V závislosti na podmínkách přechodu do obrany může být obrana vševojskové armády organizována s **využitím předhůří, na přístupech k hlavnímu horskému hřbetu, uvnitř horského masivu nebo na výstupech z hor.**

Přední okraj obrany a průběh jednotlivých pásem stanoví velitel armády a v terénu jej upřesňují velitelé divizí. Přední okraj pásma obrany se zpravidla volí na svazích horských hřbetů a dominujících výšin na čarách, které zabezpečují podmínky pro pozorování a vedení paleb na přístupy k obraně, organizaci souvislých paleb před jejím předním okrajem, na bocích a křídlech. V některých případech může přední okraj obrany na jednotlivých úsecích probíhat na odvrácených svazích.

Při přechodu vševojskové armády do obrany a organizaci obrany předem, před zahájením

války nebo při jejím započetí k odražení útoku silného nepřátelského uskupení, bude stánovní předního okraje ovlivněno: průběhem státní hranice vzhledem ke směru průběhu horských hřbetů a horských přechodů, konkrétními podmínkami v příhraničním pásmu, situací a možnostmi nepřítele i vlastních vojsk a zámyslem vedení obranné operace. V závislosti na podmínkách může být přední okraj obrany přimknut ke státní hranici a jeho úsilí soustředěno na bránění horských přechodů při státní hranici. V těchto podmínkách může být vytvářeno **nehluboké zabezpečovací pásmo** a přední okraj hlavního pásma obrany může probíhat ve vzdálenosti 5 až 10 km od státní hranice.

Uskupení sil a prostředků je v zásadě určováno rozložením a kapacitou směrů možného útoku nepřítele, možnostmi manévru silami a prostředky i palbou na různé směry, rozsahem úseků a prostorů těžko průchodného terénu. V horském a zalesněném terénu je možné s velkou pravděpodobností vyhodnotit vhodné směry útoku nepřítele a sílu jeho uskupení. To se projeví v uspořádání a budování obrany i ve vytváření různých silných uskupení vojsk.

Těžko průchodné a mnohdy nedostupné prostory znesnadňují nebo i znemožňují nepříteli na některých úsecích vést útok, omezují jej na směry, které mohou být od sebe odděleny. V důsledku toho se v horském a zalesněném terénu organizuje obrana především k přehrazení možných směrů nepřátelského útoku. V obraně tak mohou být některé mezery a úseky jen slabě obsazené nebo neobsazené vojsky. V uspořádání obrany organizované v horském a zalesněném terénu se proto výrazně projevuje soustřeďování sil a prostředků i zvětšení rozsahu jejího budování obrany na směrech očekávaného útoku nepřítele na rozdíl od slabě obsazených úseků těžko průchodného terénu. Vzhledem ke ztíženým možnostem uskutečnit manévry silami a prostředky na jednotlivé směry možného útoku nepřítele jak podél fronty, tak i k frontě, je vytvářeno na očekávaném útku nepřítele uskupení sil a prostředků schopné vést samostatně bojovou činnost ke zmaření nepřátelského útoku nebo udržení důležitých čar a prostorů. Proto je značná část armádních prostředků, především dělostřelectva a ženijního vojska přidělována divizím, které se brání na důležitých směrech.

Na nejdůležitějších dostupných směrech připravujeme hluboce členěnou obranu. Přitom je zvláštní pozornost věnována organizaci pevné kruhové obrany horských průsmyků, dominantních výšin, komunikačních uzlů a osad i spolehlivému zabezpečení boků a odkrytých křídel.

Na směrech s těžko průchodným terénem, nevýhodným pro útok nepřítele, se buduje obrana tak, aby zabezpečila udržení důležitých prostorů. Mezery mezi těmito prostory jsou přehrazovány palbou a zátarasy. Vzhledem k tomu budou obranná pásma divizi i obranné pásmo vševojskové armády značně širší než v obvyklých podmínkách.

Operační sestava vševojskové armády v obraně v horském a zalesněném terénu bude nejčastěji uskupena do jednoho sledu se silnou vševojskovou zálohou. V případě, že armáda bude mít dostatek sil, může kromě druhého sledu vytvářet ještě vševojskovou zálohu. Tak tomu může být v případě, kdy vševojsková armáda bude mít za úkol přehradit široké údolí nebo náhorní plošinu vhodnou pro útok silného nepřátelského uskupení a kromě toho zabránit nepříteli v proniknutí na dalších směrech přechodu přes horský masív.

Do druhého sledu nebo vševojskové zálohy určuje velitel především tankové divize nebo pluky pro jejich značnou údernou sílu požadovanou při protizteči a protiúderu.

Druhý sled i vševojsková záloha se rozmisťují v druhém nebo armádním pásmu obrany, rozptýleně v prostorech soustředění, z nichž je možné uskutečnit rychlý manévry na směry útoku nepřítele, především na směr jeho hlavního úderu, k vedení protiúderu nebo zaujetí obrany, ke zničení nepřátelských vzdušných výsadků, obcházecích odřadů a skupin nepřítelů, které pronikly do hloubky obranného pásma nebo ke krytí boků a křídel. K vytvoření podmínek pro uskutečnění rychlého manévru do prostoru zasazení je účelné, aby byla část druhého sledu i vševojskové zálohy připravena k přesunu vrtulníky.

Zvláštnosti horského a zalesněného terénu ovlivňují i **organizaci jaderného a palebného ničení nepřítele**. Při obraně v horách jsou jaderné údery plánovány především ke zničení prostředků jaderného napadení, míst velení a vojsk hlavního uskupení nepřítele při průchodu horskými soutěskami, nahuštění jejich sestav při překonávání terénních překážek, v úzkých

dolínách, rozvinování útoku na jednotlivá pásma obrany a při zastavení jejich útoku. K dosažení vysokého stupně zničení nepřítele, rozboření a zamoření horských soutěsek a průsmyků je možné v souladu se zámyslem vedení operace používat i pozemní jaderné úder.

Palebné ničení musí zabezpečovat ničení nepřítele na dalekých přístupech k obraně, dominantních výšinách a odvrácených svazích, v údolích a na horských přechodech. Je organizováno především jako pásmo souvislých, několikapatrových paleb tak, aby byly vyloučeny hluché prostory na přístupech k pásmům obrany, na bocích, v mezerách a úsecích těžko průchodného terénu neobsazených bránicemi se vojsky. **Při obraně v horském a zalesněném terénu je hlavním článkem organizace palebného ničení nepřítele stupeň divize.** Organizovat komplexní palebné ničení velitelem armády bude účelné v některých případech na směr hlavního úderu nepřítele ke zmaření jeho útoku nebo ničení hlavního uskupení v rozhodujících obdobích obranné operace.

Jaderné a palebné ničení nepřítele při obraně v horách je nutné **zahajovat** k ničení nepřátelského uskupení ještě na dalekých přístupech zejména tehdy, jsou-li vojska nepřítele nucena překonávat terénní překážky. Při boji o udržení hlavního pásma obrany musí divize prvního sledu jadernými a palebnými údery i úpornou, aktivní obrannou činností odrazit útok nepřítele, způsobit mu ztráty a udržet důležité prostory. Na základě upřesněných zpráv o síle a složení nepřátelského uskupení, jeho postupu a zamýšleném směru útoku, využije velitel armády protitankovou zálohu, pohyblivý odřad zatarasovací a v některých případech i část vševojskové zálohy nebo druhého sledu k zesílení obrany v taktické hloubce a k vytvoření výhodných podmínek pro ničení nepřítele, který se vklíní do obrany, jadernými údery, údery letectva i ostatními palebnými prostředky a dokončení zničení jeho hlavních sil **protiúderem**.

Směr protiúderu volíme tak, aby hlavní síly jej mohly vést zpravidla shora dolů, podél údolí a horských hřbetů, do boku a týlu hlavního úderného uskupení. Protiúder je výhodné uskutečnit v době, kdy hlavní síly nepřítele vycházejí z úzkých soutěsek do širokých údolí nebo na náhorní plošinu, nestačily dosud uspořádat bojové sestavy a rozvinout hlavní síly dělostřelectva a ostatních palebných prostředků k rozvíjení útoku.

Jestliže terénní podmínky ztěžují provedení protiúderu do boku nepřátelského uskupení, může být vykonán i čelně. Čelní protiúder při obraně v horách může být častější než při obraně v rovinatém terénu. Charakteristickou zvláštností protiúderu při obraně v horách může být i jeho uskutečnění vojsky, která působí z různých směrů nebo i v různé době postupnými, na sebe navazujícími údery. Činnost protiúderného uskupení na jednom směru bude obvykle možná jen v širokých horských údolích nebo náhorních plošinách.

Při protiúderu v horském a zalesněném terénu je nutné věnovat značnou pozornost **přesunu a rozvinování protiúderného uskupení**, zejména zabezpečení plynulosti a skrytého přesunu, organizaci spolehlivé protivzdušné obrany, údržby komunikací, účinného radioelektronického boje a maskování.

Nebude-li možné v podmínkách obrany vševojskové armády vytvořit silný druhý sled, pak uskutečnění armádního protiúderu bude pravděpodobně jen v případě posílení armády další divizí nebo jej nebude účelné vést vůbec a vykonat jen frontový protiúder.

Při přípravě a vedení protiúderu v horském a zalesněném terénu bude často účelné použít vzdušné a úderné vzdušné výsadky i obcházecí odřady k přepadavé činnosti s cílem narušení bojových sestav nepřítele, ničení prostředků jaderného napadení, vojskového letectva na letištích, prostředků PVO a REB, k dezorganizaci velení nepřítele, zdržení jeho přisunovaných záloh i ovládnutí důležitých komunikačních uzlů, průsmyků, dominantních výšin a důležitých čar.

Organizaci velení při přípravě i v průběhu obranného boje (operace) v horském a zalesněném terénu ztěžuje jeho velká členitost, omezený počet cest. Vyskytuje se množství těžko schůdných překážek a dochází ke snížení pohyblivosti techniky. Činnost štábů i vojsk ovlivňuje svérázné podnebí a náhlé změny počasí. Stínící účinek hor má vliv na provoz rádiových stanic, radiolokátorů, prostředků radiotechnického průzkumu a tím ovlivňuje velení vojskům.